

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת חקת תשע"ב

(נכתב ונערך על פי שיחות משנים קודמות)

בְּאוֹ חֶשְׁבוֹן

שלפעמים אני מרויח בעולם הזה מן העבירה - אלא לטווח הארוך, של ההפסד שיהיה לי מזה בעולם הבא, (ולפעמים גם בעולם הזה בזמן מאוחר יותר). לא להתפעל ממה שאני רואה כרגע, אלא לחשוב מה יצא לי ממעשה זה בטווח הארוך. לחשב הפסד מצוה (בטווח הקצר) כנגד שכרה (בטווח הארוך), ושכר עבירה (בטווח הקצר) כנגד הפסדה (בטווח הארוך).

חשבונו של עולם בשכר ועונש

המשנה אומרת, "אין בידינו לא משלנות הרשעים ואף לא מיסורי הצדיקים" (אבות פ"ד מ"ד). כלומר, לא תמיד אנו מבינים, מדוע טוב לרשע, ומדוע לא טוב לצדיק (רש"י ורבינו יונה שם). אבל לקב"ה יש חשבונות בזה, ולבסוף נראה שהסוף של הצדיק הוא טוב. "אִישׁ בְּעַר לֹא יָדַע, וְכִסִּיל לֹא יָבִין אֵת זֹאת - בְּפֶרֶחַ רִשְׁעִים כְּמוֹ עֵשֶׂב, וַיִּצְיָצוּ כָּל פְּעֻלֵי אֲנָן" (תהלים צב, ז-ח). הבער והכסיל אינם מבינים, מדוע הרשעים פורחים כל כך. הם אינם מבינים, שהצלחה זו היא "כְּמוֹ עֵשֶׂב", שפורח לזמן קצר, ומיד נובל; הצלחה זמנית, שבאה להם מן השמים כדי "לְהַשְׁמֵדָם עֲדֵי עֵד" (שם) לעולם הבא, [שכן היא הנהגת ה', לשלם לשונאיו עבור מעט המעשים הטובים שעשו כבר כאן בעוה"ז, כדי להאבידם מהעוה"ב (עי' עירובין כב, א), ככתוב: "מִשְׁלֵם לְשֹׁנְאָיו אֶל פְּנֵי לְהַאֲבִידוֹ" (דברים ז, ט). בטווח הקצר נראה שהרשעים מצליחים, אבל אם תסתכל לטווח הרחוק, תראה שהרשעים לא הצליחו. מי שכן מצליח, הם ה"שְׁתוּלִים בְּבֵית ה'" (תהלים צב, יד). אצלם הפריחה היא נצחית, "בְּחֻצְרוֹת אֶלְקִינוּ יִפְרִיחוּ" (שם). הם אלו שמרויחים באמת בטווח הארוך. לא תמיד רואים את זה בעולם הזה, לפעמים רע לצדיקים בעולם הזה עד יומם האחרון, ולרשעים טוב עד יומם האחרון. אבל צריך לדעת, שבסופו של דבר, בעולם הבא, לצדיקים טוב, ולרשעים רע.

משה רבינו מחכה ומצפה כל כך לעבור את הירדן ולהכנס לארץ ישראל, מתפלל תקט"ו תפילות (כמנין "ואתחנן") כדי להכנס לארץ ישראל (דב"ר יא, ט), ולא נענה. איננו מבינים בדיוק מה היה חטאו של משה רבינו, שבגללו לא נכנס משה לארץ, אבל אפילו אם היה איזה חטא, ודאי שמשה רבינו היה צדיק גדול, ואעפ"כ הקב"ה גזור שלא יכנס לא"י. לעומת זאת - עכן, כבר בימי משה רבינו היה רשע (סנה' מג, ב), עוד לפי שמעל בחרם בימי יהושע, והוא כן עובר את הירדן. נכון שבסוף עשה תשובה ונכנס לעולם הבא (שם), אבל בשעה שעבר את הירדן היה רשע גמור, ובכל זאת הוא עובר את הירדן. והיום, אמנם עכן הוא בעל

כיצד נחשב חשבונו של עולם במצוות ועברות

הפסוק אומר: "עַל כֵּן יֹאמְרוּ הַמְּשָׁלִים בְּאוֹ חֶשְׁבוֹן" (במדבר כא, כו). דרשו חז"ל, "הַמְּשָׁלִים - אלו המושלים בְּיָצְרָם; [ומה הם אומרים?] בְּאוֹ חֶשְׁבוֹן - בואו ונחשב חשבונו של עולם, הפסד מצוה כנגד שְׂכָרָה, ושכר עבירה כנגד הפסדה" (ב"ב עה, ב).

הנה בארו לנו חז"ל בדרשה זו, מי הם 'הַמְּשָׁלִים', ומה פירוש דבריהם 'בְּאוֹ חֶשְׁבוֹן'. ואולם, לא בארו לנו חז"ל את המילים הראשונות שבפסוק - "עַל כֵּן". מהו "עַל כֵּן"? כלומר: כיצד נובע הענין של "בְּאוֹ חֶשְׁבוֹן" מן הענין שנזכר לפניו? הרי בפסוקים הקודמים מדובר על מלחמת ישראל בסיחון, וא"כ מה שייך לומר אחרי זה, "עַל כֵּן יֹאמְרוּ הַמְּשָׁלִים בְּיָצְרָם, בואו ונחשב חשבונו של עולם, הפסד מצוה כנגד שְׂכָרָה, ושכר עבירה כנגד הפסדה"? מה הקשר בין הענינים?

צריך לומר, שהענינים אכן קשורים זה לזה באופן פשוט, ולכן לא ביארו חז"ל את המילים "עַל כֵּן", שכן מילים אלו מתפרשות כפשוטן - לומר לנו, שאמירת המושלים "בְּאוֹ חֶשְׁבוֹן" נובעת מן הענין הקודם. כיצד? - הרי קודם לכן מסופר על כך ש"סיחון מָלַךְ הָאֲמֹרִי... נָלַחַם בְּמֶלֶךְ מוֹאָב הָרִאשׁוֹן, וַיִּקַּח אֶת כָּל אֲרָצוֹ מִיָּדוֹ" (במדבר כא, כו), ועכשיו באו ישראל וכבשו מסיחון את אותה ארץ. והנה, נתאר לעצמנו, מה היתה תגובת הבריות כשסיחון ניצח את מלך מואב. ודאי אמרו: "איזו הצלחה! איזה נצחון מזהיר לְאֲמֹרִי!... וואולם מה היתה האמת? האמת היתה, שמה שנתן הקב"ה את ארץ מואב לאמורי, כלל לא היה עבורם, אלא עבור ישראל, שהרי לישראל נאסר להלחם במואב, שנאמר: "אַל תִּצַּר אֶת מוֹאָב וְאַל תִּתְגַּר בָּם מִלְחָמָה" (דברים ב, ט), על כן שלח ה' את סיחון לכבוש את מואב, וע"י זה הותר לישראל לכבוש את ארץ מואב מיד סיחון, [כמו שאמרו חז"ל: "עמון ומואב טָהְרוּ בסיחון" - (חולין ס, ב), שע"י שכבש סיחון את ארץ מואב מהמואבים, הותר לישראל לכבוש ארץ זו מיד סיחון].

זהו שאמר הכתוב מיד אחר כך, "עַל כֵּן יֹאמְרוּ הַמְּשָׁלִים בְּאוֹ חֶשְׁבוֹן". כלומר: עַל כֵּן - על אותה מלחמה שנלחם סיחון במואב (רש"י) - יֹאמְרוּ הַמְּשָׁלִים בְּאוֹ חֶשְׁבוֹן, שכן ממלחמה זו ניתן להסיק, שאין להעריך מאורעות על פי מבט לטווח קצר, אלא רק על פי מבט לטווח ארוך. בטווח הקצר היה נראה שהנצחון על מואב הביא פריחה לממלכת סיחון, אבל בטווח הארוך התברר, שתכליתו של נצחון זה היתה לתת את ארץ מואב לישראל, ולא לאמורי. ומכאן, שכן ראוי שיהיה המבט גם בתחום הרוחני: לא להסתכל לטווח הקצר

נרצת. היהודי חי וקיים בעולם האמת, ורק הגרמנים ועוזריהם הם אלו שמתו באמת, כי רשעים בחייהם קרויים מתים (ברכות יח, ב), כל שכן לאחר מיתתם, שהרי אין להם חלק לעולם הבא.

הגמרא אומרת, "מפני מה אמרה תורה הבא עגלה בנחל, (במקרה שנמצא הרוג ר"ל שלא נודע מי הכהו)? אמר הקב"ה: יבוא דבר שלא עשה פירות (=עגלה שלא הולידה עגלים צעירים), ויערף במקום שאין עושה פירות (=בנחל איתן שאינו מצמיח), וכפר על מי שלא הניחוהו לעשות פירות. מאי פירות?... מצוות" (סוטה מו, א). אם לא היה נרצח, היה יכול לעשות עוד מצוות. הרוצח אינו יכול לומר, "את מי כבר הרגתי. הרי בראש השנה יכתובן וביום צום כפור יחתמו, מי יחיה ומי ימות, וא"כ רוצים ממני, הקב"ה חתם על האיש הזה מיתה, ואני רק ביצעתי את גזר הדין". על זה אמרה תורה, "וְעִשִׂיתָ מַעֲקָה לְגַגְךָ, וְלֹא תִשֵּׂים דְּמַיִם בְּבִיתְךָ כִּי יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ" (דברים כב, ח). מה פירוש "יפול הנפל"? "יפול אדם" היה צריך לומר! אומרים חז"ל: "ראוי זה ליפול מששת ימי בראשית, שהרי לא נפל (עדין כשנכתבה התורה), והכתוב קראו נופל (על שם העתיד)" (שבת לב, א). וקשה: אם בששת ימי בראשית קבע הקב"ה שפלוני ימות בנפילה מהגג, למה צייתה עלי התורה לעשות מעקה? אדרבה, לא נעשה מעקה, כדי לסייע לגזרת הקב"ה להתקיים! התשובה היא, שה' אינו מבקש את עזרתנו בענין זה. להפך, אתה מצדך מְצַוָה על שמירת הנפש שלך ושל כל ישראל, ולכן מצוה עליך לעשות מעקה לגגך, כדי שלא יפול ממנו שום אדם. איך תתקיים אפוא הגזרה שנגזרה על אדם זה ליפול? - אל דאגה. הרבה שלוחים למקום, וה' ימצא כבר דרך להפיל אותו. ואם נגזר שיפול דוקא מגג זה, הוא יפול למרות המעקה! אבל כל זה אינו עסקך! אתה מצידך אינך צריך לאפשר נפילת אדם מגג ביתך, אפילו למי שהמלך חפץ בנפילתו.

מספרים ששאלו פעם גנב אחד: חָיֵט מתפלל בימים הנוראים שבשנה החדשה יזמינו אצלו הרבה חליפות חדשות. חקלאי מתפלל שְׁהֵיבֹל יצליח. אבל אתה, ש"מתפרנס" מגנבה, על מה מתפלל אתה בימים הנוראים? ענה ואמר: אני מבקש בתפילתי, שכל מי שנגזר עליו שתהיה אצלו גניבה השנה, אני "אזכה" להיות השליח לביצוע הגזירה!... לכאורה, צדיק נסתר הוא הגנב הזה. הוא לא רוצה לגנוב סתם, אלא רק ממי שממילא נגזר עליו שתהיה אצלו גנבה, וכשליח ההשגחה להוצאת הגזרה אל הפועל! ואולם למעשה לא זו התפילה הראויה לימים הנוראים, ולא זו המלאכה הראויה לכל השנה. גם אם הקב"ה רוצה שאצל פלוני תהיה גניבה, לא עליך המלאכה לגמור. לא נתבקשת מן השמים לסייע בהוצאת גזירת ה' אל הפועל. להפך! הקב"ה דורש ממך שלא לגנוב! צריך לשאוף להיות שְׁלִיחַ ההשגחה לבצע גזרות טובות על יהודים, לא גזרות רעות ח"ו. ממילא, לא תפטר מעונש על הגניבות שתבצע, גם אם תכוון בשעת הגניבה לסייע לקב"ה להוציא את גזרותיו אל הפועל...

תשובה ונכנס לעולם הבא, אבל ברור שהוא לא נמצא שם במדרגה כמו משה רבינו, ואף לא קרוב למשה רבינו. ברור שהסוף של משה רבינו הרבה יותר טוב מהסוף של עכן. אבל מי שמסתכל בעולם הזה, רואה שמשה רבינו נפטר בעבר הירדן, ועכן עובר את הירדן.

האם יכול משהו לשער את גודל השכר של משה רבינו בעולם האמת? הרי אפילו את גודל השכר של מצוה הכי קטנה איננו יודעים לשער. ומשה רבינו, חוץ מכל המצוות שעשה בימי חייו, יש לו חלק בכל מצוה שיהודי עושה, ובכל מילה שיהודי לומד, שכן הכל קבלנו מהשליח הנאמן משה רבינו, שהעביר לנו את דבר ה', את כל התורה שבכתב ושבעל פה ואת כל המצוות, הכל משה העביר לנו, ממילא יש לו חלק בכל מצוה שאנו עושים ובכל מילה של תורה שאנו לומדים. אם כן, מי יכול לחשב את גודל השכר של משה רבינו, כשאיננו יכולים לחשב את גודל השכר על מצוה הכי קטנה. וכל זה - בעולם האמת. בעולם הזה לא ראינו שמשה קבל שכר גדול. אמנם "לא כְּהִתָּה עֵינּוּ וְלֹא נָס לַחַה" (דברים לד, ז), אבל בכל זאת בסוף הוא מת.

ולעומת זה, מי יכול לחשב את גודל העונש של בר קמצא על כל הצרות שנגרמו בעקבות חורבן הבית, וכל אלו שנהרגו במלחמת חורבן הבית, ומאז עד היום כל הרדיפות מהרומאים והצלבנים והגרמנים ימ"ש והערבים ושאר שונאי ישראל, הכל נזקף לחובתו של בר קמצא במידה מסוימת. אמנם הוא לא לבד, יש לו חברים בדבר הזה, אבל יש לו חלק בכל הצרות. והנה, לא ראינו בעולם הזה שבר קמצא קיבל עונש מיוחד. אדרבה, יתכן שהרומאים נתנו לו יקר וגדולה על זה שהודיע להם על המחשבות הרעות של ישראל. אבל העונש המלא שמור לו לעולם הבא, ואין מה לקנא במה שיש לו לעולם הבא. הרי שוב, שאין להסתכל לטווח הקצר - על מה שקורה בעולם הזה - אלא לטווח הארוך - על מה שקורה לעולם הבא, עולם הנצח.

אין לעזור לקב"ה להוציא גזרות רעות אל הפועל

אנו איננו רואים היטיב את המציאות, כאן בעולם הזה. אנו רואים רק את קצה הקרחון, לא רואים את כל הקרחון. למשל, בענין השואה, טעות לומר שנשמדו בה ששה מליון יהודים. מבחינה זו אני ממכחישי השואה. אמנם הגרמנים ועוזריהם הפולנים ושאר רשעים רצחו יהודים ככל יכולתם, אבל יהודים אלו לא הושמדו. הם חיים וקיימים, ויושבים בכבוד בישיבה של מעלה. מי שבאמת מת בשואה, אלו הגרמנים וכל אלו שעזרו להם. הם אלו שמתו באמת! כמובן, העובדה שהיהודים הנרצחים חיים וקיימים לנצח בעולם הבא, אינה פוטרת את הרוצחים מעונש. אם יבוא הרוצח ויאמר: "נו, מה כבר עשיתי? בסך הכל העברתי יהודי לעולם הבא, ושם טוב לו מאד" - טענה זו לא תפטר אותו מעונש, שכן התורה אמרה "לא תרצח", ואסרה להעביר יהודי לעולם הבא, ולומר "ידעתי שיהיה לו טוב". אם היית משאיר אותו בעולם הזה, אולי היה עושה יותר מצוות, ואז היה לו טוב יותר בעולם הבא. על כל פנים, אין זה מְעַסֵּק להתערב בהנהגת הבריאה, ולקבוע מתי יש להעביר יהודים לעולם הבא. אבל האמת היא שהיהודי לא

מי חשב מחשבה טובה. אי אפשר לראות בעולם הזה, מי חשב מחשבה טובה ולא הצליח להוציאה אל הפועל. רק הקב"ה יודע מי חשב מחשבה טובה, ונותן לו שכר על זה. חוץ מזה, גם כשרואים יהודי שחטא באופן חמור, ח"ו רצח או גנב או משהו אחר, עדיין לא תמיד אפשר לקבוע שהוא רשע. אמנם ודאי שכרע הוא רשע, אבל אולי יעשה תשובה. הגמרא אומרת, שעכץ חטא חטאים גדולים מאוד, חוץ ממה שמעל בחרם, עשה עוד הרבה חטאים אחרים בימי משה רבינו, ולא נתפס, אבל אח"כ בימי יהושע, כשעמדו לסקול אותו, הוא עשה תשובה, ואז כל חטאיו כבר לא קיימים. כי העושה תשובה מאהבה, זדונות נעשות לו כזכויות (יומא פו, ב). ממילא, אינני יכול לדעת כמה מצוות יש לאיש הזה, שאני רואה אותו מול עיני רוצח וגונב. אולי מחר הכל יתפך לו לזכויות. גם זה חשבוננו של עולם. אי אפשר לעשות את החשבון ממש.

תפלת "עלינו לשבח" - למה נתקנה?

מובא בספרים (כל בו סי' ט"ז), שיהושע חיבר את תפילת "עלינו לשבח" כשנכנסו ישראל לְאָרֶץ. ויש שהוסיפו, שאת החלק השני של תפילה זו - "על כן נקוה לך" וכו' - חיבר עכץ ("סדר היום"). [ונרמז שמו בראשי התיבות - "על כן נקוה"]. מה פירוש הדברים? אולי מותר לומר כך: בימי יהושע היה מצבם של ישראל נפלא ביותר. כל הגוים שמעו וראו כיצד יצאו ישראל ממצרים בניסיון, הלכו ארבעים שנה במדבר כשעמוד אש וענן הולכים לפניהם, הָכוּ בהצלחה את סיחון ועוג, עברו את הירדן בנס מופלא, חומת יריחו נופלת לפניהם בקול שופר - אחרי כל זה, העולם כבר קרוב מאד לתיקון השלם. כולם קרובים להכיר במלכות ה'. לכן אומר יהושע, ש"עלינו לשבח לאדון הכל", על שזוכים אנו לגלות מלכות שמים בעולם, שכל העמים שהשתחוו אֵל אֵל לא יושעו - יכירו במלכות ה', והעולם ילך להיתקן.

ומה קורה? - עכץ מועל בחרם, עם ישראל מובס בעי, והעולם מגיע למסקנה (מוטעית, כמובין), שעם ישראל הוא עם ככל העמים. כשם שלכל עם יש לפעמים נצחונות ולפעמים תבוסות, כך גם ישראל. נכון שהיו להם נצחונות כבירים, אבל הנה היתה להם גם תבוסה! הם לא יודעים את החשבון של הקב"ה, שהתבוסה באה בגלל שעכץ מעל בחרם. הם רואים רק את החיצוניות של הדברים, שבשנה שעברה ניצחו ישראל את סיחון ועוג, והנה השנה הם סופגים תבוסה מעיר קטנה כמו העי. [מניין שהיתה קטנה? - שכן יהושע שולח מרגלים לבדוק כמה אנשים נצרכים כדי להלחם בה, והם שבים ואומרים לו, "פְּאֲלָפִים אִישׁ אוּ פְּשִׁלְשֵׁת אֲלָפִים אִישׁ יַעֲלוּ וַיָּכּוּ אֶת הָעִיר" (יהושע ז, ג). הרי שהיתה עיר קטנה, שדי היה בכח צבאי קטן כדי להכריעה]. אם ישראל נכשלים בכבושה של עיר קטנה כזו - סימן שלא מלכות שמים יש כאן, אלא הכל עניין של מזל, ח"ו. בשנה שעברה היה לישראל מזל ולכן הם ניצחו את סיחון ועוג, והשנה אין להם מזל ולכן הם לא מצליחים לכבוש את העי. כך עמי העולם מבינים זאת. ואם כן, אין סיכוי שהם יבואו לקבל עול מלכות שמים במהרה. נמצא שעכץ במעילה שלו בחרם גורם לכך שלא יצא לפועל מה שהיה יכול להיות כבר

מדוע אין הקב"ה מפרנס את העניים?

הרי הגמרא אומרת, שטורנוסורופוס הרשע שאל את ר' עקיבא: אם אלקיכם אוהב עניים הוא, למה אינו מפרנסן? ענה לו ר' עקיבא: "כדי שניצול בהן אנו מדינה של גיהנם" (ב"ב י, א) - ע"י מצות הצדקה שאנו מקיימים בהם. אמר לו טורנוסורופוס: אדרבה! "מצות צדקה" זו שאתם סבורים לקיים, היא בדיוק זו שתחייב אתכם בגיהנם! "משל למה הדבר דומה? למלך בשר ודם שכעס על עבדו וחבשו בבית האסורין, וצוה שלא להאכילו ושלא להשקותו, והלך אדם אחד והאכילו והשקהו. כששמע המלך, לא כועס עליו? ה' רוצה שפלוני יהיה עני, ואתה הולך ומפר את גזרת הבורא! אמר לו ר' עקיבא: "אמשול לך משל, למה הדבר דומה? למלך בשר ודם שכעס על בנו וחבשו בבית האסורין, וצוה שלא להאכילו ושלא להשקותו, והלך אדם אחד והאכילו והשקהו. כששמע המלך, לא דורון משגר לו?!"... הרי שהקב"ה אינו מבקש מאיתנו להיות שליחיו לקיים את הגזרה שנגזרה על אדם זה להיות עני, אלא להפך. עלינו להתעלם מן הגזרה הזו, ולנסות לפרנס את העני, בניגוד למה שנגזר עליו.

וכאן מגיע האדם למלחמה שהיא "פנים ואחור" (כדברי ה"מסילת ישרים" בפרק ראשון). מצד אחד הוא צריך לדעת, שגם אם לא יתן לעני צדקה, ישלח לו הקב"ה רַחֵם והצלה ממקום אחר, [אלא שהקב"ה רצה לַיְכּוֹת אותנו במצות צדקה, ולכן אינו מפרנס את העני מלכתחילה], ומצד שני עליו להתנהג כאילו הכל תלוי בו. אסור לו לחשוב: "נו, הרי בסופו של דבר יִמְנֵן הקב"ה לעני את מזונו גם אם לא אתן לו כלום, וא"כ למה לי לתת לו משלי?" אסור להיות כאן "בעל בטחון". צריך להתנהג עם העני כאילו אין מי שידאג לו חוץ ממני. אבל מצד שני צריך לדעת שלא עשיתי כלום! העני יקבל את שנגזר עליו לקבל, גם אם לא אתן לו מאומה. ימצא מישהו אחר שיתן לו, או שימצא כסף ברחוב וכיו"ב. המלחמה בזה היא פנים ואחור. מצד אחד דורשים מן האדם להתנהג כאילו הכל תלוי בו - העני תלוי בזה שאעזור לו, החולה תלוי בזה שאבקר אותו, וכן הלאה - ומצד שני הוא נדרש להבין ששום דבר לא תלוי בו, אלא הכל נגזר בראש השנה. בר"ה גזר הקב"ה כמה כסף יקבל העני במשך השנה, ואיזה חולה יבריא ואיזה ח"ו לא יבריא, ללא שום קשר למעשי. שני הצדדים אמת, ושני החשבונות אמת.

ומכל מקום, אם זכית לתת לעני צדקה ולהחיות אותו, או לבקר את החולה ולסייע ברפואתו - ישלם לך ה' את שכרך כאילו באמת הצלת אותו! למרות שאם לא היית מציל אותו היה הקב"ה מצילו בדרך אחרת, מכל מקום לך ה' חייב כאילו אתה הצלת אותו ואת דורותיו.

הרי חז"ל אמרו, שאפילו על מחשבה טובה ה' נותן שכר. אם חשב אדם לתת צדקה ולא הצליח, או חשב ללמוד ולקיים מצוה אחרת ולא הצליח - אם ברצינות חשב והשתדל ומסיבה שאינה תלויה בו לא הצליח, יקבל שכר על מחשבתו כאילו עשה את המצוה (ברכות ו, א). לעומת זאת, מחשבה רעה, רק במקרים מסוימים הקב"ה מתחשב בה (עי' קדושין מ, א). אבל מחשבה טובה - תמיד הקב"ה מתחשב בה. הרי כאן החלק התחתון של הקרחון, שאינך יכול לראות

אומות עולם עד היום מסתכלים על השואה כעל חילול השם. הם שואלים, איפה היה הקב"ה באשוויץ. ומה אנו יודעים? שהקב"ה היה גם היה באשוויץ, וסבל שם עם כל יהודי, ובפרט עם אלו שמסרו נפשם על קדושת השם, לשמור שבת כמה שאפשר, ללמוד תורה כמה שאפשר, ולהמנע מאכילת חמץ בפסח כמה שאפשר. אמנם מצד הגויים היה בזה חילול השם נורא, שראו את ישראל נתונים למשיסה, ושכביכול יד אמונתם תקיפה ח"ו, אבל מצד שני היה שם גם קידוש השם גדול, שמסרו נפשם על האמונה ועל קיום המצוות.

וכן בימי הצלבנים: אותו יהודי שהסכים לההרג, ובלבד שלא יצטרך לעבור לדתם - מצד הגויים, לא קידוש השם היה כאן אלא חילול השם. הרי הם לא חזרו בתשובה כשראו את היהודי מוסר את נפשו על אמונתו, אלא להפך; הם אמרו ידנו רמה, אנו מצליחים לנקום את נקמת אותו האיש, ולעקור ח"ו את דת ישראל מן העולם. מצידם היה כאן רק חילול השם, לא קידוש השם. אבל מצדו של היהודי, ודאי שיש כאן מסירות נפש על קידוש שמו ית'. הגויים לא רואים זאת, אבל הקב"ה רואה, וגם אנו חייבים לראות את קידוש השם שבזה, ולהאמין שכל יהודי כזה קירב את הגאולה במה שעשה. יהיה רצון, שבמהרה בימינו נזכה להגיע ליום שמלאה הארץ דעה את ה', ויתקדש שם ה' בעולם במהרה בימינו, אמן.

בימי יהושע, שכל העמים יכירו במלכות שמים, והענין הופך מדבר שקרוב להתממש, לתקוה שעשויה להתממש רק בעתיד הרחוק יותר. "על כן נקוה לך ה' אלקינו לראות מהרה בתפארת עזך, להעביר גלולים מן הארץ" וכו'. מפני שזה לא מה שעומד לקרות כרגע, אלא מה שאנו מקוים לראות בעתיד הרחוק יותר. [אולי בגלל זה הנביא אומר, שלעתיד לבוא "וְנִתְתִּי... אֶת עֵמֶק עֶכוֹר לְפֶתַח תְּקֵנָה" (הושע ב, יז)].

ומגיסיה הרה"ג אהרן פינקל שליט"א שמעתי ביאור אחר לתפלת "על כן נקוה לך ה' אלקינו". שאפשר שעכץ קיוה כל ימיו לעשות תשובה, אך לא עשה כן עד סמוך למיתתו, שאז התנדדה על חטאיו ועשה תשובה (יהושע ז, כ). ולפי זה אפשר שזהו ענינו של הביטוי "על כן נקוה לך ה' אלקינו"; שלמרות שכרגע אומות העולם לא מתפעלים מיהושע, אבל יבוא זמן שהם כולם יכירו במלכות ה'. שוב רואים, שצריך להסתכל לטווח הרחוק, לא לטווח הקרוב. כעת הם לא מכירים במלכות שמים, הם מורדים במלכות שמים, אבל בטווח הרחוק - העולם מתקרב, ולבסוף יגיע המצב המתוקן, שכל העולם כולו יכיר במלכות שמים.

השואה - קידוש השם או חילול השם?

והנה, כשמדברים על קידוש השם, יש לשאול: האם השואה הנוראה היתה קידוש השם או חילול השם? התשובה היא, שהענין תלוי בזוית ממנה מביטים עליה.

השיחה נערכה לפי הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון (אם ישנם) יש לתלות בעורך בלבד.